

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Grote karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*) A298

1. Status:

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: Veel van de rietzangers, waaronder ook de grote karekiet, hebben ongeveer hetzelfde verenkleed. De grote karekiet is echter duidelijk groter dan de meeste andere rietzangers en hij heeft een langere snavel. Kenmerkend voor de grote karekiet is ook de langzame en luide zang. De grote karekiet broedt in moerassen en oeverzones van wateren met stevig, overjarig waterriet. Het is een broedvogel die voorkomt over vrijwel de volle breedte van het Palearctisch gebied. De Nederlandse broedvogels overwinteren in Afrika ten zuiden van de Sahara.

Relatief belang binnen Europa: De grote karekiet is een broedvogel met een ruime verspreiding in Midden-, Oost- en Zuid-Europa. In de noordwestelijke regio's is her broedareaal sterk verbrokken. De Europese populatie (240.000-460.000 paren in EU-landen, <1% in Nederland) nam over de hele periode 1970-2000 af. De staat van instandhouding van de Europese populatie geldt als ongunstig en afnemend.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De grote karekiet nestelt langs de randen van rietmoerassen en langs grote open wateren met brede waterrietzones. De rietzones moeten minimaal 3 meter breed zijn en de planten moeten in minimaal 20 cm diep water staan. Het riet dient ijl en hoog te zijn en tevens vitaal en stevig. Dikke stengels zijn nodig om het zware nest te kunnen dragen. Dergelijke condities voor geschikt 'waterriet' zijn doorgaans gekoppeld aan de meer geëxponeerde dynamische oevers en worden gevormd door wisselende waterpeilen die verlanding en verruiging van de oever tegengaan door het regelmatig wegspoelen van de strooisellaag. Optimaal zijn gewoonlijk de randen van 3-6 jaar oude rietkragen. Het nest wordt boven het water opgehangen in riet met een relatief open structuur. De soort foerageert in waterrietzones, maar ook veel daarbuiten, in kruidige en struikachtige vegetaties.

Voedsel: Het voedsel van de grote karekiet bestaat vooral uit water- en oeverinsecten zoals libellen en waterkevers, ook wel uit jonge kikkers etc.

Rust: De verstoring gevoeligheid van de grote karekiet is matig groot (verstoring bij < 100 m afstand). Ook de gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is matig groot: dat is een besloten tot halfopen landschap. Net zoals bij de andere rietbewonende zangers is bij de grote karekiet waarschijnlijk geen effect van verstoring op de populatie aan de orde. Er zijn grote populaties aanwezig in gebieden met intensieve recreatie. Als de rietkragen niet worden betreden en er geen boten aanleggen in rietkragen, heeft de recreatie waarschijnlijk weinig effect op de populaties van grote karekiet. Verstoring is vooral mogelijk door waterrecreatie: kanoërs, roei- en motorboten.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de grote karekiet ten minste 40 paren vereist. Voor een gunstige

staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (>800 paren).

4. Huidig voorkomen

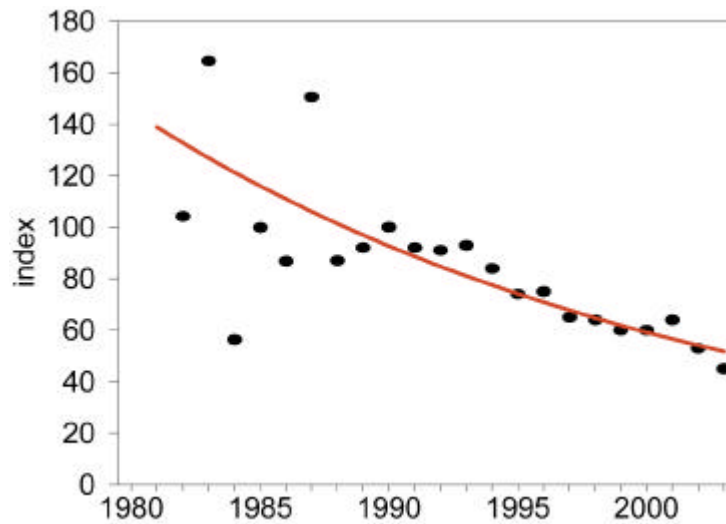
Het verspreidingsgebied van de grote karekiet is geconcentreerd in een aantal kerngebieden, met het belangrijkste bolwerk in Noordwest-Overijssel en directe omgeving (Wieden, Ketelmeer-Vossemeer, Zwarte Meer). Andere belangrijke gebieden zijn de Oostelijke Vechtplassen (vooral Loosdrechtse Plassen), terwijl kleinere kernen te vinden zijn in de Oostvaardersplassen (niet jaarlijks), de Reeuwijkse Plassen, langs de randmeren en (tot voor kort) in de Gelderse Poort.

Verspreidingskaart grote karekiet

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De landelijke aantallen van de grote karekiet omvatten in 1950-1960 vermoedelijk 10.000 paren en zijn in 1960 sterk gaan afnemen. De afname in de periode 1960-90, berekend aan de hand van steekproeftellingen, bedraagt dan meer dan 90%.

Aantalsontwikkeling broedparen grote karekiet

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de grote karekiet laat sinds 1981 (1981-2003) een matige afname zien (significant, < 5% per jaar). Ook over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een matige afname (significant, < 5% per jaar).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig

In de afgelopen 25 jaar is het landelijke areaal van de grote karekiet sterk gekrompen, met 78%. In het totaal is de soort in 111 atlasblokken aanwezig, uit 329 verdwenen en in 24 atlasblokken verschenen. De grote karekiet is geheel verdwenen uit oostelijk Noord-Brabant en Limburg en grotendeels uit het rivierengebied, Friesland, Noord-Holland en Zeeland. De verspreiding is nu grotendeels beperkt tot een aantal kerngebieden, het merendeel van de landelijke populatie bevindt zich in de bolwerken van NW Overijssel en de Loosdrechtse plassen en omgeving.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig

De landelijke populatie van de grote karekiet is achteruitgegaan in aantallen: van ten minste 5.000 broedparen in 1950-1960 tot 1.200-1.600 in 1970-1980 en 400-550 in 1989-1991. De afname zette ook na 1991 door. Over de periode 1989-2001 bedroeg de afname in het bolwerk in Noordwest-Overijssel 40%. De Nederlandse broedpopulatie telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 450 paren en in 1999-2003 gemiddeld 250 paren. Dat is veel lager dan gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: zeer ongunstig

Veranderingen in waterkwaliteit, waterhuishouding, terreinbeheer en versnippering hebben een aandeel gehad in de achteruitgang van de grote karekiet. Vermesting leidde tot achteruitgang van waterriet en een afname van zijn voedselaanbod. Een meer onnatuurlijk waterpeilbeheer en gebrek aan dynamiek zorgden voor afgenomen rietverjonging, versneld sterven van oud riet en snelle verlanding, met afname van de oppervlakte aan stevig oud riet. Stopzetten van maaibeheer leidde tot verruiging en verbossing van rietkragen. Isolatie leidt tot meer beperkte uitwisselingsmogelijkheden tussen populaties. Mogelijk hebben ook factoren in het doortrek- en overwinteringsgebied (ongunstig zijn pesticidengebruik en droogte) invloed gehad op de broedpopulaties van de grote karekiet in ons land.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig

De toekomst van de grote karekiet ziet er somber uit, aangezien de achteruitgang nog steeds doorgaat, ook binnen de belangrijke bolwerken van de soort. De aanleg van nieuwe natte natuur kan voor nieuwe kansen zorgen, indien de vitaliteit van het nieuwe riet voldoende zal zijn voor vestiging van de soort. Deze natuurontwikkelingsprojecten, samen met doordacht riet- en waterbeheer in de resterende bolwerken, bieden de beste kansen op behoud van een levensvatbare populatie. De toenemende isolatie ten opzichte van buitenlandse populaties kan echter een probleem vormen, net als (nog onbekende) negatieve veranderingen in de overwinteringsgebieden.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Uitbreiding en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie met 5 sleutelpopulaties van 40-80 paren en een landelijk niveau van ten minste 500 paren.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Herstel van een duurzame broedvogelpopulatie van de grote karekiet vereist ten minste 20 sleutelpopulaties, die ieder ten minste uit 40 paren bestaan (> 800 paren). Het Beschermingsplan moerasvogels stelt als doel ten minste 5 sleutelpopulaties van 40-80 paren en een landelijk niveau van >500 paren. Voldoende geschikt broedhabitat voor de streefpopulatie is nodig, dit betekent: vitaal rietmoeras en brede waterrietzones, met een voldoende voedselaanbod dat het resultaat is van een goede waterkwaliteit. De aanleg van nieuwe natte natuur biedt nieuw leefgebied en heeft ontsnipperend effect. Daarnaast wordt door gunstig riet- en waterbeheer het leefgebied in de resterende bolwerken behouden. Groei van de landelijke populatie tot het niveau dat noodzakelijk is voor een duurzame populatie is te bereiken door verbetering van de bestaande leefgebieden in combinatie met ontsnippering en aanleg van nieuwe natte natuur.

Oordeel: zeer ongunstig

Beoordeling staat van instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	matig ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomstperspectief	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Eindoordeel	zeer ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Bauer, H.-G. & Berthold, P. 1996. Die Brutvögel Mitteleuropas: Bestand und Gefährdung. Aula-Verlag, Wiesbaden.
- Foppen, R. 2001. Bridging gaps in fragmented marshland. Proefschrift Landbouwniversiteit, Wageningen.
- Graveland, J. 1996. Watervogel en zangvogel: de achteruitgang van de Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus* in Nederland. Limosa 69: 85-96.